

характару народа — ветлівасць і прыязныя ўзаемадносіны.

Літ.: Выслоўі / Склад. М.Я.Грынблат. Мн., 1979. С. 186—188.

У.А. Васілевіч.

ЗЮЗЯ, бог зімы, холаду. Імя яго паходзіць ад дзеяслова «зюзець» — мерзнуць, калець ад марозу. Уяўляўся тоўстым старым дзедам нізенькага росту, з белымі, як снег, валасамі на голай галаве і такою ж даўжэзнай барадою. Ходзіць босы ў белай цёплай вопратцы, у руцэ носіць жалезную булаву. Большую частку зімы праводзіць у лесе. Часам заходзіць у вёску ці дзеля таго, каб папярэдзіць сялян пра жорсткую суроўную зіму на будучы год, ці каб вызваліць ад холаду бедную няшчасную сям'ю, ці проста наесціся куці. Каб задобрыць З., на вячэры ў галодную куцію згадвалі ўсіх памерлых родных, пры гэтым старэйши кідаў лыжку куці ў кут для З. Напярэдадні Новага года, на багатую куцію часцку куці адкладвалі ў асобную міску і пакідалі на ноц на стале. Паводле павер'яў, яе з'ядзе З., нават калі куція застаецца цэая. Такое ахвярадаўства паказвае на сувязь гэтага вобраза з *культурным продкаў*. Казалі, нібыта З., раззываўшыся на людзей, звычайна стукае булавою ў пень і магутными ударами робіць такую ломку па ўсёй зямлі, што часам дамы трэскаюцца. На пытанне чалавека, які апінуўся на гэты час у лесе, хто гэта стукае, быў адказ: «Сам Зюзя стукае, людзей ушчувае». Імя З. згадваецца ў прыказках: «Зюзя ў хаце, а тут ужо ні снапа на палаце», «Зюзя на дварэ — куція настале». Набліжэнне вясны ў народзе ўспрымалі як барацьбу З. з богам цяпла *Перуном* і яго жонкай *Грамаўніцай*.

Літ.: Древлянский П. [Шпилевский П.]. Белорусские народные поверья // Журн. М-ва нар. просвещения. 1846. Приложения. Кн. 4; Зеленин Д.К. Описание рукописей ученого архива имп. Рус. геогр. о-ва. Петроград, 1915. Т. 2. С. 692.

У.А. Васілевіч.

ЗЫЧЭННІ-ЗАСЦЯРОГІ, слоўныя выразы, прызначаныя для адвядзення небяспекі ад чалавека; від *выслоўяў*. Ужываліся з-за боязі згадваць ліхі, паколькі існавала вера ў магічную сілу прамоўленага слова. Каб ліхое слова не спраўдзілася, заклікалі на дапамогу Бога: «Не дай Бог!», «Божа барані!», «Няхай Бог крье (бароніць, ратуе)!». З мэтай aberагчы ад няшчасцяў хату, дзе вядзенца гаворка пра нешта нядобрае, у размове аб авязковы ўстаўлялі З.-з.: «Не ў вашай хаце ўспамінаочы», «Не тут (не пра вас) кажучы», «На заднія дні няхай будзе памянута», «Не проціночы ўспамінаочы». Ад небяспекі павінны засцерагчы таксама слоўныя формулы «Дай, Божа, у добры час гаварыць, у благі маўчаць», «У вясёлым часе, у шчаслівую мінуту вам гэта сказаць». З.-з., як і многія інш. групы выслоўяў, увабралі ў сябе лепшыя рысы